

पठतु संस्कृतम्
कोविदः

जून १०, २०२३

पाठः ९

अङ्काः १००

1) अधो दत्तानां विग्रहवाक्यानां समस्तपदं समासनाम च लिखत । (२०)

a. ग्रामश्च नगरञ्च काननञ्च

ग्रामनगरकाननानि इतरेतर-द्वन्द्वः

b. चतुर्णां युगानां समाहारः

चतुर्युगम् समाहार-द्विगुः

c. करः किसलयः इव

करकिसलयः उपमानोत्तरपद-कर्मधारयः

d. न विद्यते धनं येषां ते

अधनाः नञ्-बहुव्रीहिः

e. महत् च तत् काव्यम् च

महाकाव्यम्

विशेषणपूर्वपद-कर्मधारयः

f. पतितानि पर्णानि यस्मात् सः

पतितपर्णः

समानाधिकरण-बहुव्रीहिः

g. मित्रैः सह वर्तते इति

समित्रः

सह-पर्वपद बहुव्रीहिः

h. धृतानि वस्त्राणि यया सा, तस्याः

धृतवस्त्रायाः

समानाधिकरण-बहुव्रीहिः

i. शशी शेखरे यस्य सः

शशिशेखरः

व्यधिकरण-बहुव्रीहिः

j. एकम् एकं प्रति

प्रत्येकम्

अव्ययीभावः

2) अधो दत्तानां समस्तपदानां विग्रहवाक्यं समासनाम च लिखत । (२०)

a. जगदम्बा

जगतः अम्बा

षष्ठी-तत्पुरुषः

b. पीताम्बरम्

पीतम् अम्बरम्

विशेषणपूर्वपद-कर्मधारयः

c. राजतुल्यः

राजा तुल्यः

तृतीया-तत्पुरुषः

d. पूर्वदेशस्य

पूर्वं देशस्य, तस्य

प्रथमा-तत्पुरुषः

e. दानवीरः

दाने वीरः

सप्तमी-तत्पुरुषः

f. राजर्षिः

राजा ऋषिः इव

उपमानोत्तरपद-कर्मधारयः

g. महावैयाकरणः

महान् वैयाकरणः

विशेषणपूर्वपद-कर्मधारयः

h. छायातरवः

छायाप्रधानाः तरवः

मध्यमपदलोपी-कर्मधारयः

i. प्रियसखः

प्रियः सखा

विशेषणपूर्वपद-कर्मधारयः

j. स्पष्टीकृत्य

अस्पष्टं स्पष्टं कृत्वा

गति-समासः

3) उदारणसहितं लक्षणं विवरणं च लिखत ।

- a. अनुष्टुप्-छन्दस्
- b. वसन्ततिलकावृत्तम्

4) एकपदेन उत्तरं लिखत (१०)

- a. भासस्य कति रूपकाणि इदानीम् उपलभ्यन्ते ? १४
- b. अस्माभिः कथं शास्त्रं वेदितव्यम् ?

अनेकशास्त्राणामं यत् सारभूतं तत् वेदितव्यम् ।

- c. के स्वयंवरार्थं समागच्छन् ?

बहुभ्यः देशेभ्यः अहमहमिकया राजानः स्वयंवरार्थं
समागच्छन् ।

- d. का गोत्रप्रवक्त्री आसीत् ?

सरस्वती

- e. दमयन्ती कस्याम् उपविश्य सभामध्यम् आगतवती ?

शिविकायाम्

f. महेन्द्रादयः दिक्पालाः कं वेषं धृतवन्तः ?

नल वेषम्

g. दमयन्तीस्वयंवराथं के के नृपाः आगतवन्तः ?

पुष्कराधीशः, हव्यनृपः, मेधातिथिः, मधुरानाथः,

काशीराजः, काञ्चीपुराधीशः, नेपालनृपः,

मगधाधीशः इत्यादयः अन्ये नृपाः आगतवन्तः ।

h. सरस्वत्याः क्लिष्टकरं वर्णनमपि दमयन्त्या कथं

ज्ञातम् ? देवानाम् अनुग्रहेण

i. कः नलदमयन्त्योः आशिषम् उक्तवान् ? इन्द्रः

j. सरस्वती नलमहाराजाय किं प्रदत्तवती ?

चिन्तामणिमन्त्रम्

5) पदविवरणं (अन्त-लिङ्ग-विभक्ति-वचनानि) लिखत । (५)

- a. उत्पश्यतः त. पु. 'उत्पश्यत्' शब्दः ष. ए.
- b. किमुत अव्ययम्
- c. पपात पत्ल् धातुः परस्मैपदी लिट्-लकारः प्र. ए.
- d. उवाच वच् धातुः परस्मैपदी लिट्-लकारः प्र. ए.
- e. पालयितुः ऋ. पु. 'पालयितृ' शब्दः प./ष. ए.

6) वाक्यं साधु / असाधु इति लिखत । (५)

- a. 'वाचस्पत्यम्' प्रसिद्धं काव्यम् । असाधु
- b. निघण्टुः नाम शब्दकोषः । साधु
- c. अश्वघोषः जैनदार्शनिकः कविः आसीत् । असाधु
- d. भवभूतिना उत्तररामचरितं रचितम् । साधु
- e. महावीरचरितं रामायणस्य आधारेण लिखितम् । साधु

7) परस्परसम्बद्धान् मेलयत (५)

a. अमरसिंहः	अकारादिक्रमयुक्तः प्रथमः कोषः	c
b. यास्कः	शृङ्गाररसप्रधानम्	d
c. शब्दकल्पद्रुमः	निरुक्तम्	b
d. मृच्छकटिकम्	भासनाटकप्रकाशकः	e
e. टि. गणपतिशास्त्री	नामलिङ्गानुशासनम्	a

8) उत्तरं लिखत (२ + ३ = ५)

- a. अथ प्रजानामधिपः प्रभाते जायाप्रतिग्राहितगन्धमाल्याम् ।

वनाय पीतप्रतिबद्धवत्सां यशोधनो धेनुमृषेर्मुमोच ॥

रघुवंश-श्लोके महाकविकालिदासेन प्रयुज्यमानानां

छन्दसां विवरणं लिखत ।

- b. अमरकोषस्य वैशिष्ट्यं किम्? अमरकोषविषये लिखत ।

9) सूक्तेः अर्थः लिखत । (२)

उद्धरेदात्मनात्मानं नात्मानमवसादयेत् ।

10) सुभाषितस्यपदविभागम्, अन्वयरचनां, तात्पर्यं च लिखत । (३)

मरणं प्रकृतिः शरीरिणां विकृतिर्जीवितमुच्यते बुधैः ।

क्षणमप्यवतिष्ठते श्वसन् यदि जन्तुर्ननु लाभवानसौ ॥

11) श्लोकस्य पदविभागम्, अन्वयरचनां, तात्पर्यं च लिखत ए कस्य समस्तपदस्य विग्रहवाक्यं च लिखत ।(५)

उत्तिष्ठ वत्सेत्यमृतायमानं वचो निशम्योत्थितमुत्थितः सन् ।
ददर्श राजा जननीमिव स्वां गामग्रतः प्रस्रविणीं न सिंहम् ॥

12) संसन्दर्भं संस्कृतभाषया विवृणुत (३)

अपेक्षितं वरं वृणीष्व ।

13) अधोदत्त-ग्रन्थकारस्य परिचयं ४-५ वाक्यैः लिखत । (३)

शूद्रकः

14) अधोदत्त-विषयमधिकृत्य ५-६ वाक्यैः लिखत । (४)

संस्कृतकोषसाहित्यम् ।